Skolinspektionen

Beslut

2010-06-11
1 (7)
Dnr: 40-2009:2037

Snyggatorpsskolan
Torggatan 32
264 34 Klippan

Klippans kommun
Trädgårdsgatan 12
264 80 Klippan

Kvalitetsgranskning av Snyggatorpsskolan i Klippans kommun

Skolinspektionens beslut

Kvalitetsgranskningen visar att rektorn har tydliga kunskapsmål för skolan som grundar sig på läroplanen och kursplanerna. Under granskningen framkommer dock att det finns en variation mellan arbetslagen och mellan lärare kring hur man ser på skolans uppdrag avseende kunskapssyn och undervisning. Rektorn har initierat ett utvecklingsarbete för att skapa diskussioner i arbetslagen kring kunskapsmålen, lärarrollen och arbetssätt. Som en del i detta utvecklingsarbete behöver rektorn utveckla sina metoder för att följa upp och utvärdera skolans resultat. Det har framkommit att eleverna till stora delar saknar kunskaper om de nationella målen. För att ytterligare öka elevernas måluppfyllelse är det av stor vikt att alla lärare på skolan utgår från elevernas individuella behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och organiserar och genomför undervisningen så att eleverna ges möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar samt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Skolinspektionen beslutar att överlämna denna rapport med följande rekommendationer:

- Att rektorn vidareutvecklar arbetet med att inrikta skolans verksamhet i sin helhet på att nå de nationella målen och inom ramen för detta skapa utrymme för att målen diskuteras och förankras hos lärarna och eleverna.
- Att skolan utvecklar metoder som stödjer skolans gemensamma arbete för en likvärdig utbildning som anpassas till varje elevs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Skolinspektionen rekommenderar vidare att

skolan i än större utsträckning ger eleverna möjlighet till diskussion och reflektion.
- Att skolan arbetar för att stärka och utveckla lärarnas samverkan mellan och inom årskurser och ämnen för att nå utbildningsmålen.

Åtgärderna ska redovisas skriftligt till Skolinspektionen senast den 8 oktober 2010.

1 Skolinspektionens granskning av skolors kompensatoriska förmåga i Snyggatorpsskolan i Klippans kommun

1.1 Bakgrund

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolors kompensatoriska förmåga under perioden oktober 2009 till oktober 2010. Projektets syfte är att verka för att de granskade skolorna ger alla elever möjlighet att nå målen för skolan. I projektet granskas huruvida rektorn har ett tydligt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och om lärarna har höga förväntningar på eleverna och arbetar med flexibla metoder. Fokus inriktas mot hur undervisningen läggs upp och utformas för att alla elever ska ha möjlighet att lära och nå målen. Centralt för granskningen är också att undersöka om rektorn har initierat och förankrat en gemensam syn kring de kunskapsmål som anges i kursplanerna och läroplanen[1]. Här avses exempelvis lärarens uppdrag att utgå från varje individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt strävansmålet att varje elev utvecklar tillit till sin egen förmåga.

Materialinhämtning har gjorts genom analys av dokumentation från skolan, intervjuer med ett antal lärare, ett antal elever och med rektorn samt genom deltagande observation under två dagar.

Underlag för bedömningarna är författningsstöd, forskning och utredningar. Det är framförallt forskning inom pedagogik och utbildningsvetenskap med inriktning mot framgångsrika/effektiva skolor, flerstämmighet i klassrummet samt individualisering och differentiering, som ligger till grund för granskningens bedömningsgrunder.[2]

Utifrån forskning och gällande författningar har tre frågeställningar lyfts fram. Dessa är:

- Utövar rektorn ett pedagogiskt ledarskap som prioriterar tydliga kunskapsmål som förmedlats, diskuterats och förankrats hos lärarna?
- Läggs undervisningen upp på sådant sätt att alla elever har möjlighet att uppnå målen, det vill sägas används metoder som anpassas till elevernas förutsättningar och behov, aktiveras eleverna i klassrummet och tas elevernas bakgrund och erfarenhet tillvara?

---

[1] Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94.

[2] Se bilaga över forskning och utredningar som används i granskningen.

- Är lärarnas förhållningssätt sådant att det förmedlar höga förväntningar på eleverna samt innebär en ömsesidig respektfull relation mellan lärare och elev?

Granskningen av Snyggatoropsskolan i Klippans kommun ingår i detta projekt. Utredarna/undervisningsråden Marita Bruzell-Nilsson och Birgitta Knutsson Rohdin besökte en klass i årskurs 9 i Snyggatorpsskolan den 16 - 18 mars 2010. Två av dagarna tillbringades tillsammans med klassen på deras lektioner och raster.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport "Skolors kompensatoriska förmåga". Information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (http://www.skolinspektionen.se).

1.2 Snyggatorpsskolan

Snyggatorpsskolan är en av Klippans två skolor med förskoleklass och årskurserna 1-9. Skolan har omkring 450 elever och 50 lärare. Inom rektorsområdet finns även två förskolor och ett fritidshem. Skolans ledningsorganisation består av en områdeschef tillika rektor samt ytterligare två rektorer. Rektorn har det övergripande ansvaret för hela verksamheten och är också den som driver det pedagogiska utvecklingsarbetet.

Den nuvarande rektorn tillträdde i augusti 2009. Skolan har dessförinnan haft fem olika områdeschefer under de senaste tio åren. På grund av ett vikande elevunderlag pågår ett planeringsarbete för att till höstterminen 2010 slå samman Snyggatorpsskolan med en annan skola.

Läsåret 2008/09 var det genomsnittliga meritvärdet för årskurs 9 i Snyggatorpsskolan enligt Skolverkets uppgifter 193 poäng medan det genomsnittliga meritvärdet i hela riket var 210 poäng. Av eleverna på skolan hade 34 procent inte nått godkänt i alla ämnen och andelen elever som var behöriga till ett nationellt program i gymnasieskolan var 82 procent. I riket som helhet var 89 procent av eleverna behöriga till ett nationellt program.

2 Motivering till Skolinspektionens rekommendationer

2.1 Pedagogiskt ledarskap

2.1.1 Fokus i granskningen

Pedagogiskt ledarskap som innebär

- Tydliga kunskapsmål som förmedlats till lärare och elever
- Diskussioner med lärare om kunskapssyn, undervisning och förhållningssätt
- Att rektor har höga förväntningar på eleverna oavsett deras bakgrund och har kontakt med eleverna.

2.1.2 Underlag för bedömning

Sedan rektorn tillträdde har hon arbetat för att skapa en organisation för att kunna driva ett systematiskt utvecklingsarbete med de nationella målen i fokus. Enligt rektor är

en viktig del i utvecklingsarbetet att det förankras i hela organisationen och omfattar ett perspektiv från förskoleklass till årskurs 9. Vidare uppges att samverkan mellan årskurser och mellan ämnen behöver stärkas och utvecklas.

Rektorn initierar pedagogiska frågeställningar i sin ledningsgrupp i vilken arbetslagsledarna ingår. Arbetslagsledarna för sedan ner dessa diskussioner i arbetslagen. Enligt lärarna har det blivit mer struktur på arbetslagsmötena med den nuvarande rektorn, men den största delen av mötena används till elevvård. Både rektor och lärare uppger att skolan saknar en tydligt kommunicerad och gemensam kunskapssyn vilket innebär att det finns variationer mellan arbetslagen men också på lärarnivå. Granskningen visar att undervisningens utformning avseende förhållningssätt och arbetsmetoder i stor utsträckning är lärarberoende, vilket ger en splittrad bild av skolan som helhet.

På skolan pågår ett arbete med "Målboken" som syftar till att de nationella målen tolkas och tydligt ligger till grund för undervisningen. Både lärarna och rektorn uppger att "målboksarbetet" kommit olika långt i olika ämnen. På en musiklektion var målen tydligt kommunicerade i de instruktioner som låg till grund för elevernas pågående arbete. I intervju med eleverna framkommer dock att de i flera ämnen uppfattar kunskapsmålen i form av avklarade moment och antal sidor.

Rektorn uppger att hon hittills varit ute i verksamheten för lite för att kunna ge en samlad bild över i vilken utsträckning undervisningen anpassas efter elevernas behov och förutsättningar eller i vilken mån lärarna använder sig av elevernas bakgrund och erfarenheter. Lärarna uppger att de inte fått besök i klassrummet eller återkoppling på sin undervisning av någon rektor på flera år.

Rektorn har höga förväntningar på eleverna och menar att det är avgörande för resultaten. Hon signalerar i sin tur höga förväntningar på arbetslagsledarna och lärarna. Rektorn är noga med att eleverna blir delaktiga i alla viktiga forum, som till exempel byggrupper inför sammanslagningen med en annan skola. Hon träffar elevrådet regelbundet och ser till att de får vuxenstöd och utbildning för att klara olika uppdrag i till exempel elevråd och kamratstödjargrupper.

2.1.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar att rektorn intensifierar arbetet med att inrikta skolans verksamhet i sin helhet på att nå de nationella målen samt att rektor erövrar en ökad förtrogenhet och kunskap om hur de nationella målen konkretiseras och omsätts i den dagliga praktiken. Skolinspektionen rekommenderar även att rektor vidareutvecklar skolans rutiner för att följa upp och utvärdera undervisningen och skolans resultat för att, tillsammans med skolans personal, kunna utveckla nya metoder som stödjer skolans gemensamma arbete för en likvärdig utbildning som anpassas till varje elevs förutsättningar och behov.

2.2 Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan

2.2.1 Fokus i granskningen

Undervisningens betydelse för elevernas möjlighet att uppnå målen för skolan:

- Metoder som anpassas efter eleverna
- Aktiva elever
- Användning av elevernas bakgrund och erfarenheter
- Flerstämmighet i klassrummet
- Regelbunden och tät återkoppling i klassrummet

2.2.2 Underlag för bedömning

Både lärare och elever uppger att det är stor variation mellan lärarna kring vilka undervisningsformer eleverna möter. Eleverna säger att "till de naturorienterade ämnena är det spännande att gå till då ingen lektion är likadan. Läraren låter oss göra olika saker. Genomgångarna är spännande för vi får vara aktiva och bidra."

På en lektion i biologi observeras exempel på flerstämmighet i klassrummet när läraren ställer öppna frågor om evolution och mutation, låter eleverna komma till tals kring hur de tänker om fenomenen för att komma in på området och repeterar tidigare moment. Eleverna deltar aktivt och gör associationer till sina egna erfarenheter som läraren både bejakar och utvecklar vidare. Därefter arbetar klassen i mindre grupper för att sedan tillsammans redovisa sina bakomliggande resonemang för de slutsatser de kommit fram till. Eleverna lär sig mycket om ämnet samtidigt som undervisningen är lustfylld och stimulerande. Under lektionen ger läraren regelbundet återkoppling till eleverna: "bra tänkt, berätta mer, fortsätt så, du kan visst – hur var det nu du tänkte?"

Under en lektion i matematik ska eleverna träna på geometriska frågeställningar med fokus på att förstå och kunna "prata matematik". Läraren delar in klassen i fyra grupper med en gruppledare i vardera gruppen. Grupperna är sammansatta så att läraren bedömer att det finns kompetens i varje grupp att tillsammans kunna lösa problemen. Lärarens instruktion omfattar också anvisningar om hur uppgifterna ska fördelas mellan gruppmedlemmarna. Med detta stöd kommer grupperna mycket snabbt igång med sina diskussioner. Alla elever deltar i resonemangen. Läraren går runt och ger återkoppling och positiv återföring hela tiden. En elev uttrycker inför hela klassen sin lycka över att ha kunnat förstå och lösa uppgifterna.

Under observationer och intervjuer med lärare framkommer dock att flera lärare inte har någon medveten strategi för att gruppera eleverna med tanke på att tillvarata elevernas olikheter som en resurs för lärandet. I några fall har det funnits elever som inte tillhört någon grupp och därmed inte haft någon att diskutera med.

Vidare varierar undervisningens upplägg och inriktning mellan olika lärare. På flera lektioner är undervisningen till stora delar läromedelstyrd och ger inte utrymme för elevernas egna tankar och slutsatser. Till exempel sker analysen av en film bland annat genom att läraren återberättade valda episoder ur filmen och stannade upp vid vissa moment där eleverna ombads fylla i de detaljer som läraren utelämnat. Efterhand går det ganska trögt och läraren börjar själv besvara frågorna.

Lärarna uppger att de har för många elever för att kunna individanpassa för alla och när det sker är det huvudsakligen de elever som behöver särskilt stöd samt de elever som redan har mycket väl godkänt som kan få en anpassad undervisning efter sina behov. Granskningen visar att lektionerna kan innehålla olika arbetssätt men eleverna arbetar oftast med samma uppgifter samtidigt och de som blir färdiga snabbt får extra uppgifter.

2.2.3 Rekommendation

Skolinspektionen rekommenderar skolan att organisera och genomföra undervisningen så att alla elever ges möjlighet att utvecklas utifrån sina behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande samt att eleverna möter en undervisning som stimulerar dem att använda och utveckla hela sin förmåga.

2.3 Lärarnas förhållningssätt

2.3.1 Fokus i granskningen

Lärarnas förhållningssätt

- Höga förväntningar på eleverna
- Respektfullt och positivt bemötande
- Nära relationer

2.3.2 Underlag för bedömningen

Eleverna uppger att lärarna har höga förväntningar på dem samt uttrycker att de känner och märker att lärarna vill att de ska lyckas. Granskningen visar att dialoger och förhållningssätt mellan lärare och elever präglas av ömsedig respekt och positivt bemötande.

2.3.3 Rekommendation

Skolinspektionen bedömer att rektorn och lärarna har ett förhållningssätt som präglas av höga förväntningar och ett respektfullt och positivt bemötande.

I ärendets slutliga handläggning har undervisningsråd Birgitta Knutsson Rhodin deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Ann-Christin Hartman
Enhetschef

Marita Bruzell-Nilsson
Föredragande

Bilaga

Skolinspektionen

Bilaga

Dnr: 40-2009:2037

Författningsstöd och kort kunskapsorientering.

Det finns stora skillnader i resultat mellan och inom skolor och det är sannolikt att likvärdigheten i grundskolan har minskat under de senaste åren. En del av de skillnader som finns mellan skolors resultat kan förklaras av att elever har olika förutsättningar i form av sociala och ekonomiska förhållanden och migrationsbakgrund. Vi ser idag en gymnasieskola och högskola där social bakgrund och föräldrars utbildningsnivå är styrande när det gäller vilka val ungdomar gör. Trots en ökad skolsegregation är dock en skolas resultat inte förutbestämt. Studier som Skolverket har genomfört visar att det finns skolor som lyckas bättre än andra med samma förutsättningar.

Nedanstående korta kunskapsöversikt pekar på några viktiga faktorer för skolor som lyckas stödja alla elever till goda resultat.

Författningsstöd

Skollagen, grundskoleförordningen och läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmen Lpo 94.

Skollagen 1 kap. 2 §

Alla barn och ungdomar ska, oberoende av kön, geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i det offentliga skolväsendet för barn och ungdom.

Lpo 94, 1. Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning

Undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Den skall med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling.

Normerna för likvärdigheten anges genom de nationella målen. En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen skall utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser skall fördelas lika. Hänsyn skall tas till elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns också olika vägar att nå målet. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan aldrig undervisningen utformas lika för alla.

Lpo 94, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

Eleven skall i skolan möta respekt för sin person och sitt arbete. Skolan skall sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. Skolan verkar i en omgivning med många kunskapskällor. Strävan skall vara att skapa de bästa samlade betingelserna för elevernas bildning, tänkande och kunskapsutveckling. Personlig trygghet och självkänsla grundläggs i hemmet, men även skolan har en viktig

roll därvidlag. Varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter.

Lpo 94, 1 Den enskilda skolans utveckling

Den dagliga pedagogiska ledningen av skolan och lärarnas professionella ansvar är förutsättningar för att skolan utvecklas kvalitativt. Detta kräver att undervisningsmålen ständigt prövas, resultaten följs upp och utvärderas och att nya metoder prövas och utvecklas.

Lpo 94, 2. Mål och riktlinjer

Mål att sträva mot anger inriktningen på skolans arbete. De anger därmed en önskad kvalitetsutveckling i skolan

Lpo 94, 2.2 Kunskaper,

Alla som arbetar i skolan skall samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande.

Skolan ska sträva efter att varje elev

- utvecklar nyfikenhet och lust att lära,
- utvecklar sitt eget sätt att lära,
- utvecklar tillit till sin egen förmåga,
- känner trygghet och lär sig att ta hänsyn och visa respekt i samspel med andra,
- lär sig att utforska, lära och arbeta både självständigt och tillsammans med andra,
- befäster en vana att självständigt formulera ståndpunkter grundade på såväl kunskaper som förnuftsmässiga och etiska överväganden,
- tillägnar sig goda kunskaper inom skolans ämnen och ämnesområden, för att bilda sig och få beredskap för livet,
- lär sig att lyssna, diskutera, argumentera och använda sina kunskaper som redskap för att formulera och pröva antaganden och lösa problem, reflektera över erfarenheter och kritiskt granska och värdera påståenden och förhållanden,
- inhämtar tillräckliga kunskaper och erfarenheter för att kunna träffa väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning.

Läraren ska

- utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och
- organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Lpo 94, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande

Skolan ska sträva efter att varje elev

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,

Alla som arbetar i skolan ska

- främja elevernas förmåga och vilja till ansvar och inflytande över den sociala, kulturella och fysiska skolmiljön

Läraren ska

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inlärning och för sitt arbete i skolan,
- se till att alla elever oavsett kön och social och kulturell bakgrund får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll…
- svara för att eleverna får pröva olika arbetssätt och arbetsformer,
- tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen.

2 kap. 6 § grundskoleförordningen

För varje ämne finns en kursplan.

I kursplanen anges

- de mål som undervisningen skall sträva mot, och
- de mål som eleverna skall ha uppnått efter det femte och det nionde skolåret.

I kursplanerna för ämnena matematik, svenska och svenska som andraspråk anges även de mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av det tredje skolåret.

Kursplanerna (mål att sträva mot)

Se respektive ämne.

Forskning och utredningar

Framgångsrika skolor

Den brittiska forskaren Pamela Sammons lyfter fram egenskaper som kännetecknar det som hon kallar effektiva skolor. Elevernas kunskaper är i fokus i den bemärkelsen att skolan anser att undervisningens kvalitet är viktigast. De sociala spelreglerna är tydliga. Klimatet är varmt och omhändertagande och eleverna känner sig uppskattade som människor.[1] Undervisningen i effektiva skolor är ändamålsenlig och har ett tydligt syfte med strukturerade lektioner och anpassad pedagogik. Lärarna klargör målen för lektionen och hänvisar då och då till dessa för att behålla fokus på dem.[2]

---

[1] Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

[2] Folkhälsoinstitutet (2005), Skolans mål och möjligheter

Den svenske forskaren i pedagogik Lennart Grosin har i sin forskning kunnat påvisa ett antal egenskaper och handlingsmönster som tycks utmärka *det pedagogiska och sociala klimatet* i det som han kallar framgångsrika skolor. Några av dessa är:

- Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt pedagogiskt ledarskap som prioriterar skolans kunskapsmål och syftar till att öka lärarnas förmåga och möjligheter att bedriva god undervisning.
- Höga förväntningar på eleverna med utgångspunkt från att alla kan lära samt att skolans och undervisningens kvalitet, inte elevernas bakgrund, är avgörande för deras resultat.
- Uppmuntran och belöning för bra arbete samt utvärdering av kunskaper.
- Flexibilitet med avseende på undervisningsmetoder och individualisering där hänsyn tas till elevers ursprung och kunskaper.
- Samarbete mellan lärare om mål och innehåll i undervisningen och fostran.
- Ordning och reda samt tydliga normer beträffande rättigheter och skyldigheter i det sociala umgänget i skolan.
- Positiva relationer mellan lärare och elever som bygger på respekt och ömsesidigt förtroende. [3]

Rektorns roll – en tydlig ledare

När det gäller att uppnå en god skola har ledarskapet i skolan en central roll. Den amerikanska skolledaren Lorraine Monroe beskriver ledarskap som en aktivt deltagande process både när det gäller undervisande lärare och skolledare.[4] Enligt Grosin är rektors agerande av avgörande betydelse för ett gott pedagogiskt och socialt klimat.[5] Ett tydligt, demokratiskt och kraftfullt ledarskap som är inriktat på skolans kunskapsmål främjar framgång. Dialog är centralt, men det är viktigt att rektorn står fast vid den vision som formuleras. Vidare är det enligt Grosin av stor vikt att rektorn har höga förväntningar på elevernas resultat. För att utvecklingsarbetet ska bli framgångsrikt är det också viktigt att det råder ordning och reda på skolan. Detta kan uppnås genom att tydliga regler skapas och att dessa efterlevs konsekvent.[6]

Mats Ekholm, professor i pedagogik, har i sina studier kunnat se att skolor kan få styrka om de sätter i system att skolledaren iakttar vilka insatser och resultat de olika lärarna åstadkommer. Lärare behöver få sådan återkoppling på sitt sätt att arbeta från andra vuxna.[7]

Lärarens roll- tillit till elevens förmåga

---

[3] Grosin, Lennart (1998), Rektorer i framgångsrika skolor. Stockholms universitet

[4] Monroe, L (1997) Nothing's Impossible. Time Books

[5] Grosin, L (2004), Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och högstadieskolor

[6] Grosin (2004)

[7] Skolverket, Vägar till lokal arbetsplan, Stockholm

Alla elever är inte lika studiemotiverade från början, men skolan ska vara till för alla. Monroe anger att skolan som organisation, med hela sin personal, måste ha en stark tro på individens kapacitet och förmåga. Med ett sådant förhållningsätt växer eleven med uppgiften och blir mer ansvarfull och motiverad.[8] Forskning om *effektiva skolor* betonar vikten av att lärarna har höga förväntningar på eleverna. Detta genomsyrar undervisningen som ger eleverna något att sträva mot. Sammons talar även om positiv bekräftelse.[9]

Forskaren i pedagogik Hans-Åke Scherp har synliggjort lärares egen kunskap om hur de bidrar till elevernas lärande. Förmågan att bygga upp förtroendefulla relationer och att knyta an till elevernas erfarenhets- och föreställningsvärldar var enligt deras erfarenhet avgörande för att hjälpa eleverna att nå kunskapsmålen.[10]

Undervisningens upplägg

Skolans ledning bör också skapa heterogena grupperingar vad avser språk, klass och genus för att möjliggöra interkulturella möten.[11] Professorn i pedagogik Pirjo Lahdenperä pekar på att elever kan bli motiverade att lära först när undervisningens uppläggning och innehåll tar sin utgångspunkt i elevernas bakgrund och erfarenheter. Det är också viktigt att ge eleverna en aktiv roll i skolan och att ge dem medansvar för beslut och för sitt eget lärande.[12]

Flera studier framhåller betydelsen av goda lärmiljöer där eleverna har möjlighet att tolka och reflektera för att deras kunskapsutveckling ska främjas. Olga Dysthe, fil dr i språkvetenskap vid universitetet i Bergen, betonar språkets betydelse för lärande i alla ämnen. Hon talar om det flerstämmiga klassrummet vars kännetecken är ett kollektivt samtal där elever och lärare talar och lyssnar till varandra. I ett flerstämmigt klassrum är lärarens röst bara en av många som hörs och eleverna får möjlighet att lära av varandra. Läraren ger eleverna möjlighet till kommunikation och samarbete, och eleverna ges på så sätt möjlighet att få syn på olika tolkningar och reflektera kring ett ämne. [13]

Individualisering och differentiering

Läroplaner och kursplaner bygger på principen om målstyrning och ger stort utrymme för lärarna att lägga upp undervisningen. Elevers erfarenheter, förutsättningar och behov ska komma i centrum. Alla elever ska ges förutsättningar att nå de nationella målen. Det finns alltså ett fokus i styrdokumenten på att lärarna ska arbeta med en mångfald av arbetsmetoder och att anpassa undervisningen efter eleverna. Ett centralt begrepp i läroplaner och kursplaner är individualisering. Men istället för att undervisningen blev mer flexibel och utformades efter elevernas behov, vilket var intentionen

---

[8] Monroe, L (1997)

[9] Sammons, P (1999), *School Effectiveness*. London: Swets & Zeitlinger

[10] Scherp, H-Å (2002). Lärare lärmiljö – Att leda skolan

[11] Lahdenperä, P (2004), *Interkulturell pedagogik i teori och praktik*. Studentlitteratur AB

[12] Folkhälsoinstitutet (2005). Skolans mål och möjligheter.

[13] Dysthe, O (1996) Det flerstämmiga klassrummet. Studentlitteratur. Stockholm.

med införandet av Lpo 94, har det visat sig att individualisering ofta har kommit att tolkas som eget arbete och handla om elevens eget ansvar istället för skolans. Det sker bland annat genom att elever arbetar enskilt med läroböcker. I Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola?" beskrivs vilka uttryck individualiseringen tar. Istället för undervisning i helklass får individuella arbetsformer större utrymme. Detta har inneburit att elever i allt mindre grad får ta del av lärarnas kompetens och kunskaper. Det har mer kommit att handla om elevers eget sökande efter kunskap. [14]

Enskilt arbete kan minska elevernas engagemang eftersom de arbetar med sådant som de redan kan. Monika Vinterek, doktor i pedagogik, påpekar också att de svagpresterande eleverna blir fler när man mest arbetar med enskilt arbete. Hon menar att det finns olika typer av individualisering. Enligt Vinterek är ansvarsindividualisering den mest framträdande, vilket innebär att eleverna förväntas ta ansvar för sina egna studier och sitt eget lärande. I detta sammanhang framträder de resurssvagas utsatthet. I föreställningen om individualisering finns en tanke att alla kommer att ha resurser att kunna göra sina val på ett klokt sätt. Det är dock inte alla elever som har resurser och stöd att reda ut vad deras behov är, men trots detta förväntas de kunna artikulera sina behov. Vidare påpekar Vinterek att skolan inte har fått en utökad metodarsenal utan att den istället till stor del har krympt. Undervisningen bedrivs till stor del med penna och papper, text och siffror och i mindre grad med bilder, lyssnande, samtal och diskussioner. [15]

I Skolverkets rapport "Särskilt stöd i grundskolan" framkommer att elevers svårigheter ofta förstås som en individuell problematik, vilket bland annat framkommer i åtgärdsprogrammen. Det innebär att den omgivande miljön sällan omfattas av analysen. Elevers avvikande prestationer sätts inte samman med det som sker i den omgivande miljön. På det sättet kan vissa elever marginaliseras i skolan.[16]

Det finns en tendens bland lärare att dela in eleverna i "svaga", "starka" och "medel" efter vad de presterar i olika ämnen. Underförstått finns det en föreställning om vad en "normal" elev förväntas klara av.[17]. Samtidigt som samhället vill skapa en skola där elevernas olikheter ses som en resurs blir allt fler elever diagnostiserade och placerade i olika segregerade undervisningsgrupper.[18]

Skolverkets rapport "Vad påverkar resultaten i svensk skola" visar att det tycks vara så att en ny typ av differentiering och sortering har utvecklats inom den svenska grundskolan, som skiljer sig från andra länder. Rapportens slutsatser tar sin utgångspunkt i den grundläggande principen integrering av elever med behov av särskilt stöd, som förordas i grundskoleförordningen. Perspektivet bygger på att olikhet är en tillgång för

---

[14] Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys. (2009) Skolverket.

[15] Vinterek, M (2006) Individualisering i ett skolsammanhang. Myndigheten för skolutveckling.

[16] Skolverket (2008), *Särskilt stöd i grundskolan*

[17] Skolverket (2008)

[18] Skolverket (2008)

undervisningen. Särskilt stöd ska i första hand ges inom den klass eller grupp som eleven tillhör. I motsats till detta visar det sig att skolan idag ofta istället hanterar elevers behov av stöd genom lösningar som är särskiljande, i form av exempelvis särskilda undervisningsgrupper. Studien visar även att andra särlösningar är vanliga, såsom nivågrupperingar. "Skolverket slår fast att nivågrupperingar och särskilda undervisningsgrupper måste vara tillfälliga och kontinuerligt utvärderas, annars kan så kallade inlåsningseffekter uppstå."[19]

Skolverkets rapport betonar vidare att internationella studier visar att differentiering – särlösningar som "schablonlösningar" påverkar elevers resultat negativt. Bland annat påtalas stigmatiseringseffekter. Ofta sänker lärarna kraven och också förväntningarna på eleverna. Samtidigt försämras elevernas motivation och syn på sig själva.

Sammanfattande slutsatser

Forskningsresultaten om framgångsrika skolor, även om de har olika tonvikt, visar tydligt på behovet av en stark *pedagogisk ledning* samt vikten av att ha *gemensamma mål* som är förankrade i verksamheten.

Forskningen och erfarenheterna visar också på att skolans resultat påverkas av vilka *förväntningar lärarna har på eleverna*. Även *undervisningens upplägg och inriktning* är av avgörande betydelse för hur eleverna lyckas i skolan.

Vidare visar forskning att *heterogena* grupper är bra för lärandet. I detta ligger att läraren använder *elevernas bakgrund och erfarenheter* i undervisningen. För att ett lärande ska åstadkommas är *flerstämmighet* i klassrummet en god väg.

Skolverkets rapporter visar att differentieringen har ökat genom att skolan hittar särlösningar för elever med särskilda behov istället för att ge stöd i helklass. Detta har fått konsekvenser för mål- och resultatuppfyllelsen. I linje med detta visar utredningar från bland annat Skolverket att individualisering ofta tolkas i skolan som elevers eget ansvar och eget arbete, vilket får konsekvenser på elever med stort behov.

---

[19] Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Sammanfattande analys: 31.(2009) Skolverket.